

філологія : зб. наук. праць. – К. : Міленіум, 2007. – С. 173-179.

9. Кри́нська Н. В. Семантико-синтаксична категорія наслідку в складному реченні у книжних стилях сучасної української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. В. Кри́нська. – Х., 2001. – 16 с.

10. Ткачук Т. П. Функціонально-семантична категорія допустовості в сучасній українській мові : дис. ...кандидата філол. наук : 10.02.01 / Ткачук Тарас Павлович. – К., 2009. – 240 с.

11. Шитик Л. Синкретичні порівняльні конструкції в українській мові / Людмила Шитик // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Черкаси, 2003. – Вип. 46. – С. 63-68.

Перелік умовних скорочень використаних періодичних видань Житомирщини

Б. Бердичів (інформаційний тижневик), м. Бердичів

БН. Бердичівські новини (міський інформаційний тижневик), м. Бердичів

Ж. Житомирщина (обласна офіційна громадсько-політична газета), м. Житомир

І. Інтерес (Інформаційно-рекламна газета Житомирської області), м. Житомир

М. Меркурій (Житомирська обласна ділова газета), м. Житомир

Мг. Місто (часопис влади і громади Житомира), м. Житомир

С. Субота (народний тижневик), м. Житомир

Х. 20 хвилин (рекламно-інформаційний тижневик), м. Житомир

Аннотація

Весельська Г. С. Функционирование подчинительных союзов в современных периодических изданиях Житомирщины.

Впервые в украинском языкознании осуществлена попытка выделить самые употребляемые подчиненные союзы в роли экспликаторов формально-грамматической и семантико-синтаксической функций в современных периодических изданиях Житомирщины.

Замечено, что газетные контексты постепенно привлекают к более широкому использованию подчинительных союзов, свойственных для украинского литературного языка. Отмечена перспектива подобных научных исследований в области грамматической стилистики, которая заключается в прослеживании особенностей функционирования всех подчинительных союзов и установлении тенденций в их стилистическом и стилевом использовании.

Ключевые слова: публицистический стиль, главная предикативная часть, подчиненная предикативная часть, семантическая группа.

Summary

Veselska H. S. Functioning of Subordinative Conjunctions in Modern Periodical Editions of Zhytomyrshyna.

At first in Ukrainian linguistic an attempt to distinguish the most used subordinative conjunctions in a role of the markers of formally-grammatical and semantico-syntactical functions in the modern magazines of Zhytomyrshyna is carried out.

It is noticed that newspaper contexts gradually bring over to more deployment of subordinative conjunctions of literary Ukrainian. The prospect of similar scientific researches in the field of grammatical stylistic is marked that consists in tracing of features of functioning of all subordinative conjunctions and in establishment of tendencies in their stylistic and stylish usage.

Keywords: publicistic style, main predicative part, inferior predicative part, semantic group.

УДК 81'373,4:141.311 (083.71)

І. В. Гарбера

ДО ПИТАННЯ ДЕФІНІЦІЇ КОНЦЕПТУ

Реферат. Множинність сучасних дефініцій концепту зумовлена його існуванням як багатовимірною утворення: епістемічного (виконання пізнавальної функції, функції

збереження знань про світ, здатність вербалізуватися у людській свідомості тощо); психоментального (зв'язок з психікою та пам'яттю, абстрагування, потенційна суб'єктивність, здатність відображати ментальну дійсність і т. д.); етнокультурного (наявність національно-культурного забарвлення, узагальнення, стереотипність і константність існування тощо); аксіологічного (наявність оцінного компонента, приналежності всьому колективу, кодованості у чуттєво-образних уявленнях і т. ін.).

У статті актуалізовано тенденцію розглядати концепт синтезовано, поєднуючи в одній дефініції кілька підходів, акцентуючи увагу на складній сутності концепту.

Ключові слова: епістемологія, психоментальність, етнокультура, аксіологія, когнітивістика, концепт.

Проблема зв'язку мови й мислення – одна із центральних у лінгвістиці. До середини ХІХ ст. взаємозв'язок мови й мислення розглядали переважно у філософському аспекті. В мовознавстві першим його проаналізував В. Гумбольдт, висунувши припущення щодо визначального впливу розумової діяльності на діяльність мовну і навпаки: мова – це не просто інструмент для вираження думок, але й засіб їхнього формування, який безпосередньо впливає на сам процес мислення. Природа мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини досліджувана й практично: психолог Л. Виготський підтвердив гіпотезу про діалектичну єдність мови й мислення у дорослої людини: внутрішнє мовлення впливає на розумові процеси, а пізнавально-розумова робота формує лінгвокогнітивні структури, які є базисом мовної діяльності.

Вироблення відповідного методологічного інструментарію, накопичення різноманітного мовного матеріалу для усвідомлення способів ментального освоєння людиною довкілля дозволили виокремити ономасіологічний і семасіологічний напрями в лексикології, розвинути дослідження понятійних категорій, вивчення лексико- і функціонально-семантичних полів, пошук «семантичних примітивів» (А. Вежицька) як когнітивної основи мови.

Концепт як наукове поняття вивчають лінгвокогнітологія (проблема зв'язку свідомості та знання), лінгвокультурологія (пошук і розмежування універсального й етноспецифічного), лінгвофілософія (співвідношення мови й мислення).

Вітчизняна лінгвістика (починаючи з 90-х рр. ХХ ст.) широко використовує термін «концепт», сприяючи його більш чіткому окресленню й відмежуванню від терміна «поняття» (певний час вживалися як абсолютні синоніми). Одночасно, концепт розширив свій зміст, набув додаткових властивостей, пройшовши кілька етапів у процесі вироблення дефініції: «культурний концепт» → «лінгвокультурний концепт» → «лінгвоконцепт» (останній термін уживано як родове ім'я для значення, образу, поняття, смислу, уявлення). Актуальним видається з'ясування онтологічної сутності концепту як конститутивної одиниці лінгвоконцептології.

Мета статті полягає у визначенні конститутивних ознак концепту як епістемічного, психоментального, етнокультурного й аксіологічного утворення.

Головним об'єктом когнітивно-комунікативного вивчення мовленнєвої діяльності виступає фігура, що одночасно об'єднала в собі особу творця мови, її користувача та спостерігача за всіма тими процесами, що в ній відбуваються. Мова відображає особливе бачення світу; усі закріплені й відбиті в ній смисли певним чином суб'єктивні (одне й те саме явище довкілля може витлумачуватися й описуватися по-різному, із залученням різних мовних засобів); на їх основі формується система універсальних знань, концентрованими, конкретними виявами яких і виступають концепти.

Феномен знання – один із об'єктів вивчення когнітивної лінгвістики. Він допомагає з'ясувати лінгвістичні терміни «значення», «категорія», «поняття», «смісл» і «концепт».

Концепт є одночасно одиницею і концептологією, і лінгвокультурологією – як наслідок, відрізняючись суперечливістю й неоднозначністю свого тлумачення. Сам термін «концепт» не є універсальним та єдино можливим для позначення ментальних утворень → виступає елементом одного синонімічного ряду з «архетипом», «гештальтом», «культурею», «лінгвокультурею», «логоепістею», «ментефактом», «прототипом», «символом», «стереотипом» тощо. Це свідчить про множинність ознак і властивостей концепту як такого. Відповідно, існує велика кількість різних визначень концепту. Так, у [13] зазначено, що концепт – це «оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку (lingua mentalis), всієї картини світу, відбитої в людській психіці»

[с. 90]; це елементарна, ментально організована одиниця, що виконує функцію зберігання знань про світ в абстрактному форматі.

Поширеним постає тлумачення концепту як *епістемічного утворення*. Знання й досвід людини (синтез когнітивних, логічних і гносеологічних аспектів діяльності) мають інформаційні витoki. Наприклад, концепт – це: все, що відомо про об'єктивну дійсність, її структурні елементи та перспективи розвитку; будь-яка оперативна одиниця мислення, що може передбачати або не передбачати наявність чіткої логічної форми; дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею розумового коду людини, володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, являє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особи і суспільства та несе комплексну, енциклопедичну інформацію про відображуваний предмет чи явище, про інтерпретацію певної інформації суспільною свідомістю і ставлення суспільної свідомості до конкретного явища чи предмета; «глобальна мисленнєва одиниця, що являє собою квант структурованого знання, ідеальну сутність, яка формується в свідомості людини з її безпосередніх операцій із предметами, з її предметної діяльності, з мисленнєвих операцій людини з іншими, вже наявними в її свідомості концептами» [18, с. 48]; «відомості про те, що індивід знає, думає, уявляє про об'єкти; ті змісти, які становлять когнітивно-базисні підсистеми думки й знання» [17, с. 241]; те, що «реконструюється через своє мовне вираження й позамовне знання» [21, с. 97]; «ембріони мисленнєвих операцій. Коли вимовлене ким-небудь слово розуміється у власному значенні, то це значить, що той, хто це розуміє, здійснює певний миттєвий акт, який служить зародком цілої системи мисленнєвих операцій» [1, с. 275] тощо.

Мовознавці наголошують, що концепти безпосередньо пов'язані з досвідом людини і є чітко структурованими. За М. Болдирєвим, «концепти відображають зміст отриманих знань, досвіду, результатів усієї діяльності людини і результати пізнання нею довкілля у вигляді певних одиниць, «квантів» знання». На думку мовознавця, концепти являють собою одиниці, смисли, якими людина оперує в мисленнєвому процесі. В свідомості вони формуються кількома способами: на основі чуттєвого досвіду; на основі практичної діяльності; на основі пізнавальної (експериментальної, теоретичної) наукової діяльності; на основі розумової діяльності під час здійснення операцій із уже відомими концептами; на основі комунікації (вербальної, невербальної) [3, с. 23-25].

Когнітивне визначення сутності концепту ґрунтується на кількох основних засадах: концепт здатен формувати й зберігати знання про світ, відбивати результати пізнавальної діяльності людини; концепти як одиниці мисленнєвого рівня існують у вигляді певних інформаційних елементів; мова є засобом формування, вербалізації концептів у людській свідомості; при творенні концептів допоміжними джерелами постають чуттєвий досвід, практична діяльність, наочність. За визначенням О. Селіванової, концепт – це інформаційна структура свідомості, різноsubstrатна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого. Ядром концепту виступає поняття, фіксоване як пропозиційна структура і позначене певною номінативною одиницею. Концепти зароджуються під час пізнавальної діяльності, відображають й узагальнюють досвід людини й інтеріоризовану її свідомістю дійсність, підводячи інформацію під певні, вироблені суспільством, категорії та класи. Слово є засобом доступу до концептуального знання, однак воно може представляти різні концепти, тому мова є доволі компактним засобом концептуалізації [19, с. 256].

Популярним є визначення концепту як *психоментального утворення*, що пов'язане з поглядом на концепт як на продукт свідомості людини, вищу форму віддзеркалення дійсності в людській психіці. Наприклад, концепт – це: базова одиниця ментальної репрезентації дійсності; «уявне утворення, що заміщує в процесі думки невизначену безліч предметів того самого роду» [14, с. 281]; «дискретна змістовна одиниця колективної свідомості, що відображає предмети реального або ідеального світу та зберігається в національній пам'яті носіїв мови у вербально позначеному вигляді» [2, с. 28]; «пізнавальна психічна структура, особливості організації якої забезпечують можливість відбиття дійсності в єдності різноякісних аспектів» [22, с. 147].

І. Штерн розглядає поняття концепту з позиції психолінгвістики, характеризуючи його як ментальний прообраз. Дослідниця вважає, що концепт має два боки – мовний і психічний. Для психіки концепт – «ідеальне» утворення, образ, що втілює зумовлені культурою уявлення про світ, постаючи прототипом групи похідних понять; для мови концепт – утворення, що має

певне ім'я [23, с. 191-194]. Розвиває ці погляди О. Залевська, зазначаючи, що концепт – поняття, яке не можна відстежити безпосередньо. Дослідниця стверджує, що під час систематичного користування мовою в свідомості її носія успішно формується ціла система різних концептів. Крім того, можливий і зворотній процес: ті чи інші концепти можна вичленувати з ментальної сфери – чим безпосередньо і займаються психолінгвісти, старанно й глибоко аналізуючи наявний мовний матеріал. О. Залевська стверджує, що концепт може існувати як надбання окремого індивіда і як певний універсальний варіант, що функціонує в колективній свідомості суспільства чи представників унікальної народної культури. Концепт є базовим перцептивно-когнітивно-афективним утворенням динамічного характеру, що підпорядковується закономірностям психічного життя людини і, внаслідок цього, за багатьма параметрами відрізняється від понять і значень як продуктів наукового опису з позицій лінгвістичної теорії [8, с. 39]. О. Єфименко характеризує концепт як локалізоване ментальне утворення, що відбиває реально існуючий, предметний, об'єктивний світ, маючи широкий зміст, який охоплює різні вияви явища в картині довкілля і слова в системі певної мови [4, с. 2-3].

Визначають концепт і як *етнокультурне утворення* – як так званий етноконцепт (Н. В. Слухай). У цьому контексті головним є усвідомлення ролі національної культури в житті соціуму, розуміння того, що концепт виступає точкою перетину світу культури й світу індивідуальних розумінь і смислів. Так, концепт інтерпретовано як: своєрідний культурний ген, який входить у генотип культури; ментальний факт культурного простору; максимально абстраговану ідею культурного предмета; «концентроване вираження духовно-емоційного досвіду певного етносу» [5, с. 92]; «первинне культурне утворення, що транслюється в різні сфери буття людини, зокрема в сфері переважно понятійного (наука), переважно образного (мистецтво) і переважно діяльнісного світу (буденне життя)» [9, с. 6]; «квант досвіду, що переживається і моделюється як тривимірне утворення, у складі якого можна виділити понятійні, образні і ціннісні характеристики» [10, с. 167]; «ніби згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина – проста, звичайна людина, не «творець культурних цінностей» – сама входить у культуру, а в деяких випадках і впливає на неї» [20, с. 40-41] (крім того, концепт має складну структуру, включаючи: «основну, актуальну» ознаку; додаткові, «історичні, пасивні» ознаки; внутрішню форму, яка в перспективі втілюється в зовнішній – словесній («культурні концепти визначаються звичайно як багатовимірні смислові утворення в колективній свідомості, опредмечені в мовній формі») [Там само, с. 47]). Національна культура визначає глибинний, експресивний зміст концептів; слово є засобом їхньої вербалізації, опредмечування. Значення конкретних мовних засобів (лексем, фразеологізмів, висловів) призводить до виникнення концептів у людській свідомості. Водночас, особистий і культурно-історичний досвід значно розширюють межі формування та сприйняття концептів. Якщо культура народу, носіїв мови розширюється, урізноманітнюється, то, як наслідок, структура того чи того концепту також ускладнюється, стає чіткіше й яскравіше вираженою.

Лінгвокультурологічний погляд ґрунтується на накопичувальній (кумулятивній) функції мови, саме за допомогою якої відбувається безпосереднє збереження та передавання народного досвіду від покоління до покоління. В. Жайворонок, аналізуючи поняття концепту, називає ці ментальні одиниці «концептами історико-культурної свідомості народу», виділяючи в їх структурі образність і етносимволіку. Вчений розглядає їх як специфічні мовні одиниці, наповнені етнокультурним смислом, що найчастіше виникають та функціонують у культурному контексті, позначаючись експресивністю, образністю, символічністю [6, с. 28]. В. Маслова тлумачить концепт як специфічне семантичне утворення («ментальна сутність»), що має лінгвокультурні особливості та характеризує представників певної етнічної культури. Слугуючи відображенням народного світобачення, концепт є маркером мовної картини світу, вбираючи в себе значення слова, особистий і національно-історичний досвід [16, с. 47]. Експлікація смислу концепту доступна лише мовознавцеві, який чудово розуміє і здатен пояснити живе, народне мовлення.

Дотичною до вищезазначеного способу визначення концепту є його дефініція як *аксіологічного утворення*. У межах цього вектору концепт базується на розумінні феномену духовних цінностей (людські уявлення про добро і зло, любов і ненависть, правду і кривду, красиве й потворне): «якщо про якийсь феномен носії культури можуть сказати «це добре»

(погано, цікаво, втомливо і т. д.), цей феномен формує в цій культурі концепт» [11, с. 77]. За поглядами С. Г. Воркачова, концепт – це одиниця колективного знання / свідомості, яка відправляє до вищих духовних цінностей, має мовне вираження і відзначена етнокультурною специфікою. Так, стало можливим виділення концептів, ідентичних для усіх членів конкретного соціуму. Дослідники говорять про: «ціннісні домінанти культури» (В. Карасик), «екзистенційні смисли» (Н. Красавський), «терміни духовної культури» (Ю. Степанов).

Останнім часом з'являються такі дефініції концепту, що поєднують кілька дослідницьких підходів одночасно. Аналізується, наприклад, двоїста сутність концепту – ментальна і психічна (М. П. Кочерган); асоціативне нашарування культурних смислів (конотацій) на основне (словникове) значення слова (В. В. Жайворонок). Ж. Краснобаєва-Чорна витлумачує концепт як «одиницю мислення й пам'яті, що постає в результаті тривалого і складного процесу, наділяється мовною оболонкою (виражається лексичними, фразеологічними, пареміологічними одиницями, прецедентними текстами, етикетними формулами тощо), підлягає процесам специфікації, узагальнення, абстрагування та модифікації (змінам, уточненню, розширенню / звууженню), характеризується динамічною природою, відзначається «стереотипністю» й «константністю», утворена множинністю складників і наповнена культурним змістом, виконує пізнавальну функцію, функції орієнтування у світі та збереження знань про світ» [12, с. 140]. А. Загнітко наголошує на багатовимірності поняття концепту та мові як основному засобі його матеріального вираження, реалізації: «Концепт – глобальна одиниця мисленнєвої діяльності, він є квантом структурованого знання. Концептам здебільшого властивий універсалізм, їхнє вираження не можна обмежити тільки мовою, але остання постає одним із найпотужніших засобів вияву концепту зокрема і концептосфери загалом» [7, с. 12].

Отже, концепт, використовуючи певне ідеально-абстрактне начало (знання, інформацію, психіку, ментальність), посідає проміжне місце між національним світосприйняттям і мовою, тісно їх пов'язуючи: це об'єкт зі світу «Ідеальне», який має ім'я та відображає культурно зумовлені уявлення людини про світ «Дійсне» (А. Вежбицька). Концепт – це явище синкретичне, дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею мисленнєвого коду людини, володіє відносно упорядкованою внутрішньою структурою, становить собою результат пізнавальної діяльності, несе комплексну, енциклопедичну інформацію про предмет чи явище, що воно відображає, про інтерпретацію цієї інформації суспільною свідомістю, а також про ставлення свідомості до цього предмета чи явища (Й. А. Стернін). Утім, концепт має й матеріальне начало – мовне вираження, є бітом етнокультурної інформації, що відображає світ національного сприйняття предметів і понять, позначених мовою (В. М. Манакін). Як зазначає С. Г. Воркачов, концепт – це культурно маркований вербалізований смисл, представлений у плані вираження цілим рядом своїх мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму.

Передача певного значення, етнокультурне забарвлення і обов'язкова наявність мовного втілення – основні складові реалізації концепту як багатовимірного утворення: «Розглядаючи, як сприймається слово, значення і концепт, ми не повинні виключати людини. Потенції концепту тим ширші і багатші, чим ширший і багатший культурний досвід людини, і чим менший культурний досвід людини, тим бідніша не тільки його мова, але і його «концептосфера»» [14, с. 90]; «Концепти – це смислові кванти людського буття-у-світі, які, залежно від конкретних умов, перетворюються в різні спеціалізовані формотворення, гештальти буття <...> Концепти – своєрідні культурні гени, що входять у генотип культури і, вірогідно, визначають феноменологічну поверхню культури, її фенотип <...> Це інтегративні, функціонально-системні, багатомірні (щонайменше, тримірні) ідеалізовані формотворення, що, самоорганізуючись, спираються на понятійний (або псевдо- чи до-поятийний) базис і закріплені у значенні якогось знаку: наукового терміна, слова (словосполучення) повсякденної мови чи більш складної лексико-граматико-семантичної структури або невербального предметного (квазіпредметного) образу чи предметної (квазіпредметної) дії...» [15, с. 16-17].

Отже, такі ознаки концепту, як виконання пізнавальної функції, функції збереження знань про світ, існування у вигляді інформаційних елементів, здатність вербалізуватися у людській свідомості, визначають його як епістемічне утворення; ознаки зв'язку з психікою та пам'яттю, абстрагування, потенційної суб'єктивності, здатності відображати ментальну дійсність актуалізують концепт як психоментальне утворення; ознаки наявності національно-

культурного забарвлення, узагальнення, стереотипності та константності існування уможливають кваліфікацію концепту як етнокультурного утворення; ознаки наявності оцінного компонента, приналежності всьому колективу, кодованості у чуттєво-образних уявленнях засвідчують специфіку концепту як аксіологічного утворення.

Логічною й оптимальною видається тенденція розглядати концепт синтезовано, поєднуючи в одній дефініції кілька підходів, акцентуючи увагу на багатовимірній сутності концепту.

Список використаної літератури

1. Аскольдов 1997: Аскольдов, С. А. Концепт и слово // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология / Под ред. В. Н. Нерознака. – М.: Academia, 1997. – С. 267-279.
2. Бабушкин 1998: Бабушкин, А. П. Объективное и субъективное в категоризации мира // Общие проблемы строения и организации языковых категорий. – М.: РАН. – 1998. – С. 28-31.
3. Болдырев 2001: Болдырев, Н. Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. – Тамбов: Изд-во ТамГУ, 2001. – 123 с.
4. Єфименко 2005: Єфименко, О. Є. Концепт СТЕП в українській мові: словникова, текстова і психолінгвістична парадигма: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. Є. Єфименко. – Х., 2005. – 19 с.
5. Голубовська 2004: Голубовська, І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
6. Жайворонок 2004: Жайворонок, В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук // Мовознавство. – 2004. – № 5-6. – С. 23-32.
7. Загнітко 2010: Загнітко, А. П. Класифікаційні типології концептів / А. П. Загнітко // Лінгвістичні студії: зб. наукових праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 21. – С. 12-21.
8. Залевская 2001: Залевская, А. А. Психолінгвістический подход к проблеме концепта // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 36-44.
9. Карасик 1996: Карасик, В. И. Культурные доминанты в языке // Языковая личность: культурные концепты. – Волгоград-Архангельск: Перемена, 1996. – С. 3-16.
10. Карасик 2002: Карасик, В. И. Язык социального статуса. – М.: Гнозис, 2002. – 333 с.
11. Карасик, Слышкин 2001: Карасик, В. И., Слышкин, Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. – Воронеж: ВГУ, 2001. – С. 75-80.
12. Краснобаєва-Чорна 2009: Краснобаєва-Чорна, Ж. В. Сучасна концептологія: концепт життя в українській фраземіці: монографія / Ж. В. Краснобаєва-Чорна. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – 201 с.
13. Кубрякова 1996: Кубрякова, Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. – 245 с.
14. Лихачев 1997: Лихачев, Д. С. Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология. – М.: Academia, 1997. – С. 280-287.
15. Ляпин 1997: Ляпин, С. Х. Концептология: к становлению подхода // Научные труды Центроконцепта. – Архангельск: Поморский гос. ун-т, 1997. – Вып. 1. – С. 11-35.
16. Маслова 2011: Маслова, В. А. Введение в когнитивную лингвистику / В. А. Маслова. – М.: Флинта, 2011. – 296 с.
17. Павиленис 1983: Павиленис, Р. И. Проблема смысла: современный логико-философский анализ языка. – М.: Мысль, 1983. – 286 с.
18. Попова, Стернин 2001: Попова, З. Д., Стернин, И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж: Истоки, 2001. – 192 с.
19. Селіванова 2006: Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.
20. Степанов 1997: Степанов, Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. – М.: Школа «ЯРК», 1997. – 824 с.
21. Телия 1996: Телия, В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Школа «ЯРК», 1996. – 286 с.

22. Хайчевская 2000: Хайчевская, Т. А. Концепт МЕТЕЛЬ и его диалектическое осмысление в одноименной повести А. С. Пушкина // Менталитет. Концепт. Гендер. – Кемерово: Кузбассвуиздат; Landau: Empirische Pädagogik, 2000. – С. 145-147.

23. Штерн 1998: Штерн, І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енцикл. словник для фахівців з теоретич. гуманіт. дисциплін та гуманіт. інф-ки / І. Б. Штерн. – К.: «АртЕк», 1998. – 335 с.

Аннотация

Гарбера И. В. К вопросу дефиниции концепта.

В статье рассмотрена актуальная проблема связи языка и мышления. Доказано, что множественность современных дефиниций концепта обусловлена его существованием в виде многомерного образования: эпистемического, психоментального, этнокультурного, аксиологического. Наиболее перспективным является синтезированное определение концепта, основанное на сочетании нескольких исследовательских подходов.

Ключевые слова: эпистемология, психоментальность, этнокультура, аксиология, когнитивистика, концепт.

Summary

Garbera I. V. To the concept definition question.

The actual problem of language and thinking connection has been analyzed in the article. It is proved that the multiplicity of contemporary definitions of the concept is caused by its existence in the form of multi-dimensional education: epistemic, psychomental, ethno-cultural, axiological. The most perspective is the synthesized definition of the concept, based on a combination of several research approaches.

Keywords: epistemology, psychomentality, ethnic culture, axiology, cognitive science, concept.

УДК [8.11.161.2*282.3:393](477.43/.44)

І. В. Гороф'янюк

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ПОХОВАЛЬНИЙ ОБРЯД ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОДІЛЛЯ: ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ

Реферат. Поховальний обряд слов'ян здавна привертав увагу дослідників. В українському мовно-етнографічному континенті на сьогодні відомі системні дослідження поліського, волинського, гуцульського, бойківського, слобожанського поховального обряду, натомість Поділля залишається лакуною в українському інформаційному просторі традиційного поховального обряду. Рефероване дослідження висвітлює структуру, номінацію традиційного поховального обряду Центрального Поділля. Робота виконана на матеріалі, зібраному експедиційним методом у 13 н.п. Вінницької та Хмельницької обл. за єдиною програмою опитування. Вербалізація обряду в говірках описана в контексті обрядової реальності: складного комплексу раціонально-практичних та ритуально-магічних дій, їх виконавців, атрибутів, які супроводжують та оформляють поховання померлого, а також обрядів, звичаїв, вірувань, пов'язаних зі смертю, похованням, із міфологічними уявленнями про душу. Засвідчено, що центральноподільські говірки мають широкий арсенал номінативних засобів, архаїчних за походженням та варіативних за формою, для вербалізації всіх етапів поховального обряду та реалій, пов'язаних з ним. Простежено етнолінгвістичні паралелі традиційного поховального обряду Центрального Поділля з відповідними явищами у слов'янських народів.

Ключові слова: обрядодія, номінація, говірка, поховальний обряд, Поділля.

Поховальний обряд слов'ян серед явищ традиційної народної культури становить чи не найбільшу цінність як матеріал для етнолінгвістичних досліджень. Передовсім це зумовлено